

ЛИТЕРАТУРЕН АТЛАС „ЖИВОПИСНА БЪЛГАРИЯ. МНОГОЕЗИЧНИ МАРШРУТИ“

Проф. д.ф.н. Жоржета Чолакова

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Резюме. Текстът представя изданието „Живописна България. Литературен атлас. Многоезични маршрути“, резултат от работата по интердисциплинарен проект на десет европейски университета.

Ключови думи: българска литература; литературна география; многоезични маршрути; културна памет

Литературният атлас *Живописна България. Многоезични маршрути* е забележителен резултат на един успешно проведен двугодишен проект под ръководството на проф. д.ф.н. Любка Липчева от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ и на проф. д-р Благовест Злаганов от Хайделбергския университет. Налице е издание, което респектира и с амбициозната си концепция, предполагаща задълбочени познания в различни области на хуманитаристиката, и с тематичния си обхват, находчиво фокусиран върху съществени и интригуващи изследователски полета, разположени по цялата ос на историческото време, и с постигнатата мащабна проява на сътрудничество на десет европейски университета. И още нещо не по-малко важно: изданието показва как задълбочените познания на българската литературна история, които осигуряват не само български, но и редица европейски университети, могат да стимулират развитието на културния туризъм и да придобият включително и прагма-



тична стойност. Както отбелязва в уводните думи Л. Липчева-Пранджева, „това е първият опит да се създаде цялостна литературна география на България“ (с. 4), а това означава, че е налице нова, оригинална изследователска стратегия, имаща за цел да преоткрие духовната история на България чрез преосмисляне на топографските кодове на културната памет и чрез разширяване и обогатяване на нейните съдържателни и познавателни параметри, включващи и известни, и незабелязани до този момент, но знаково натоварени места. Пътуването из литературната география на България следва, наред с култовите и неотменно присъстващи в нейния културен образ пространства, и изненадващи дори за опитния познавач откривателства. По този начин стойността на изданието придобива удвоена аксиологическа оптика, включваща както възпоставената спрямо българската аудитория познавателна перспектива, така и нови ресурси на национално себепознание. За тази двупосочност на познавателния ефект свидетелства и езиковата многогласност на предложените текстове: освен на български всеки от тях е достъпен и на езика, представящ съответната работна група, участваща в творческия екип, а българските текстове са преведени на английски. Не само този факт, но и цялостната реализация на проекта, финализирана както в книжното издание на литературния атлас, така и във виртуалния портал (<https://blr.uniplovdiv.bg/>), респектира с мащаба на свършената работа и с резултатите от успешната координация на работните групи от страна на ръководителите на проекта. Проектът кореспондира със съвременните европейски и национални политики в сферата на културата и образованието и неговата значимост е оценена и на най-високо държавно ниво от президентската институция, тъй като е проведен под егидата на Илияна Йотова – вицепрезидент на Република България.

Основната инициатива и роля в осъществяването на програмата има Пловдивският университет „Паисий Хилендарски“, а съорганизатор е Министерството на образованието и науката в качеството на институция, отговаряща за лекторатите по български език, литература и цивилизация в чужбина. Другата българска академична институция, участваща в проекта, е Софийският университет „Св. Климент Охридски“. Останалите осем университета са Атинският национален и Каподистриев университет, Варшавският университет, Виенският университет, Люблянският университет, Университетът „Ка' Фоскари“ – Венеция, Санктпетербургският държавен университет, Страсбургският университет и Хайделбергският университет. Сформираниите работни групи обединяват преподаватели и студенти, представящи съответните европейски университети, в които се изучава българистика. Разбира се, осемте чуждестранни университета не покриват целия диапазон на европейската българистика (още по-малко на световната) – а това безспорно показва, че успешно положената основа на този тип международно сътруд-

ничество би трябвало да се мисли като етап от една конструктивна посока. Изданието на първия литературен атлас „Живописна България“ и виртуалният портал са фактическите продукти, доказващи качествения резултат от съвместно проведената изследователска дейност, и представляват продуктивно начало на стратегически целесъобразна и стойностна концепция. Реализуемо предназначена да интегрира културната история на България в европейското академично пространство, тя би трябвало да приобщи в бъдеще и други университетски центрове, развиващи българистичната специалност, и да предложи нови литературни маршрути, основани на действащи и латентни топоси на паметта.

Местата, чрез които се осъществяват избраните маршрути, са или свързани с биографията на български творци, или са сюжетирани в конкретни техни произведения, а в някои случаи са представени като самостоятелни локуси с богатата и исторически значима роля за развитието на българската култура. Някои от маршрутите се пресичат в едни и същи геокултурни точки, но в зависимост от конкретния тематичен фокус съответното място придобива ново измерение. Дори в случаите, когато при подобни „пресичания“ даден културен топос е съотнесен с една и съща личност, изследователският акцент е специфициран.

Участниците в проекта са с различна степен на професионална обвързаност с българистиката. За някои тя е предмет на дългогодишен академичен – и изследователски, и преподавателски – опит, за други тя тепърва се открива като възможност за реализация. Тази характеристика на екипа осигурява академична приемственост за развитието на чуждестранната българистика и е целенасочено търсена и заложена в концепцията на проекта. На този принцип са сформирани отделните работни групи. Разнопрофилната характеристика на участниците се проявява не само по линията преподавател – студент, но и в това дали тази специалност е основна, или е допълваща техните научни и образователни интереси. А в това се проявява и друг важен аспект, гарантиращ перспективността на подобен тип проучвания: наличността на еднакво добра възможност пред широк кръг от изследователи – и пред строго профилираните в областта на българистиката, и пред тези, които комплементарно я вписват в своя научен кръгосор. Много важна и продуктивна страна на тази многоликост на творческия екип е несъмнено и принадлежността на участниците към различен в езиково и културно отношение контекст. Интеркултурната и мултиезиковата многогласност и на програмата, и на нейното книжно отражение – *Литературния атлас*, е едно от големите предимства на разглежданото издание, постигнато оркестрация от текстовете, тематично организирани около 14 български литературни маршрута и разработени на 9 езика. Както отбелязва съставителката на изданието – проф. д.ф.н. Любка Липчева-Пранджева, при създаването на текстовете всяка работна група се ръководи от интересите на националната аудитория, която представлява. Несъмнено този алгоритъм

на работа допълнително стимулира творческото отношение към изследователската задача, още повече че привлеченият литературен материал не се ограничава само до наличните преводи на съответния чужд език, а за нуждите на проекта се превеждат или непреведани до този момент текстове, или се прави нов преводен вариант, в случай че съществуващият е вече неадекватен спрямо изискванията на съвременния читател. Следователно реализацията на проекта допринася включително и за преводната трансмисия на българската литература извън границите на България.

Забележителен е и историческият обхват на привлечените за целта на изследването литературни произведения – от Средновековието до съвремението. Много съществен аспект на реализирания проект е и неговата интердисциплинарност, проявяваща се в емпиричния материал, чрез който се гради траекторията на съответния маршрут посредством текстове от различни жанрове – художествени и нехудожествени, представителни за различните изкуства и различните сфери на културата. В този смисъл полифонията от гласове, дискурси и образи съпровожда читателя в неговото пътуване към разпластения хоризонт на едно ново познание. За да бъде още по-вълнуващо, по-интригуващо, за да бъде изпълнено с множество присъствия и за да постигне по-цялостно въздействие върху читателите, това пътуване предполага да следва както книжното издание, така и интернет платформата, на която са приложени аудиозаписи и видеоматериали, тематично обвързани със съответния маршрут.

Всеки от четирнадесетте тематична блока има въвеждащ текст, озаглавен „Концепция на маршрута“, която в резюмиран план очертава съдържателната конкретика на съответната част и мотивира нейната релевантност с глобалната изследователска рамка.

Първият литературен маршрут е осъществен от Виенския университет и Залцбургския университет – **„Между Дунава и Марица – литературно пътешествие с Феликс Каниц в днешна България“** (в платформата мотивацията за този паратекстов избор е направена с текста „Кой е Феликс Каниц“ и с откъс от неговия труд „Дунавска България и Балканът“, 1875). Това „пътуване“ се осъществява под ръководството на проф. д.ф.н. Любка Липчева-Пранджева, а в него участват Жасмин Дегенхарт, Марта Мур, Натали Занднер и Теодора Кашилска. Фиксираните в този маршрут градове – Русе, Велико Търново, Казанлък и Пловдив, са представени чрез наративи за Захарий Стоянов, Емилиян Станев, Чудомир и Димитър Динев. Създадените от участниците в екипа немскоезични текстове са преведени на български, като оригиналът и преводът са разположени огледално. Биографичноочерковият и информативният елемент, предвидимо потребен при първата среща на чуждестранния читател с неизвестни нему геокултурни реалии и личности, е съчетан с аналитични наблюдения върху конкретни художествени текстове, представителни за посочените български писатели. Изследователският под-

ход на авторите – студенти и докторанти, демонстрира умение за решаване на литературоведски задачи и очертава в тяхно лице профила на новото поколение, което успешно ще развива чуждестранната българистика. Всъщност това впечатление оставят всички включени в изданието текстове.

Следващият тематичен блок – **„Пъстри, странни, бедни хора и смели борци за свобода – българите от перспективата на пътуващи чужденци и дипломати и от тяхната собствена перспектива“**, е представен от Хайделбергския университет и има за цел да очертае в имагологичен ракурс образа на българите, видян „отвън“ през погледа на чужденци – пътешественици, консули, преводачи, и да го успореди с погледа „отвътре“, представен от Панайот Хитов. Геокултурните топоси, които присъстват в изворовия материал, са Варна, Сливен и Кукуш. Под ръководството на проф. д-р Благоев Златанов Елена Ницше предлага стойностно и приносно проучване на формираната през XIX век социкултурна и етнографска картина на българското общество, фокусирайки вниманието си върху няколко конкретни текста: „Пребиваване в България“ (1869) на Сейнт Клер и Брофи, „Балканските хайдуци. Принос към вътрешната история на славянството“ (1878), съдържаща в превод на Георг Розен освен образци на български народни песни още книгата на Панайот Хитов „Моето пътуване по Стара планина и животописанието на някои български стари и нови войводи“ и статията на Егор Петрович Южаков „Един месец в България“ (1860), посветена на Кукуш. Представените външни рефлексии разкриват колебливото и невинаги адекватно познаване на тогавашната българска ситуация както по отношение на народопсихологията, на битово-семейните взаимоотношения, на хайдушкото движение, така и на езика. Всъщност краткосрочните пребивавания на чужденците, пишещи за България, и произтичащата от това ограниченост на техните контакти с различните прослойки на обществото успяват да постигнат не толкова обобщаващ и в този смисъл представителен образ на България и българите, а по-скоро проектират впечатленията им от посетените от тях места.

Екипът на Атинския национален и Каподистриев университет разработва три маршрута, обединени от идеята, „че в Южна България могат да бъдат очертани кръгове на културни взаимодействия, които се наблюдават във вярата, фолклора, литературата и материалната култура“ (с. 87). Ръководител и на трите маршрута е ас. Генчо Банев. Общият концептуален момент в разработените от гръцкия екип маршрути представлява интракултурният диалог между литература и фолклор и между творци от различни поколения, посредством който бива по оригинален начин (ре)конструиран историко-митичният и литературният образ на българските планини Рила, Пирин и Родопите. Първият от тях е под надслов **„В недрата на Родопите... фолклорни, музикални, исторически и литературни аспекти (Коваче-**

вица – Сатовча – Широка лъка – Пещера – Перушица)“ и в него участват Ивана Коракаки, Николетта Хонду, Анна Перру, Анастасия Папагеоргиу и Катерини Марагудаки. Избраните литературни произведения, онагледяващи тази културна топография, са пътеписът на Иван Вазов „В недрата на Родопите“, „Веда Словена“ и романът „Цената на златото“ на Генчо Стоев, като в изданието е включен само текстът на Ивана Коракаки за „Веда Словена“. По аналогичен начин работи и гръцкият екип (Катерини Марагудаки, Панайота Йовани, Елвира Вину) по темата **„Тракия, Странджа и Източните Родопи – места на съжителство и межкултурни контакти (Харманли – Кости – Малко Търново – Стара Загора – Узунджово)“**. Очертан е широк периметър, включващ „Изворът на Белоногата“ на Петко Славейков, нестинарската музика, гръцката рецепция на Гео Милев, образа на Родопска планина в романите „Щъркелите и планината“ на Мирослав Пенков и „Граница“ на Капка Касабова. Многообразието от културни гласове, свързани с избраните родопски градове и села, се допълва и от гласа на българския хумор, персонализиран в образа на Хитър Петър и конкретизиран в разказа за неговите остроумни подвизи на пазара в Узунджово. Този блок е представен в изданието от текста на Катерини Марагудаки за Славейковата поема „Изворът на Белоногата“, който по повод на това произведение засяга и въпроса за наличието на общи мотиви в българския и гръцкия фолклор. Третият маршрут, представен от същия университет – **„Великата рилска пустиня и нейното сияние в околния свят (Самоков – Рилски манастир – Кирилова поляна)“**, е разработен от Георгия Даскалаки, Елени Цохандари, Сузан Байрам, Мария Хронаки, Георгия Видзилеу. Несъмнено ключов литературен текст е пътеписът на Иван Вазов „Великата рилска пустиня“, а текстовете в книжното издание, представящи този маршрут, са на Георгия Даскалаки за град Самоков, на Елени Цохандари за свети Йоан Рилски и гръцката агиографска традиция.

Екипът от Страсбургския университет под ръководството на проф. Миряна Янакиева и с участието на Мари Капен, Симона Таушанова, Сара Жако, Сариака Рандриамиарана, Жулиет Димитров, Жули Скиаво разработва маршрута **„По пътя на българските срещи между перото и четката (София – Казанлък – Стара Загора – Сливен – Ямбол)“**, поставяйки акцент върху срещата на литературното слово и живописца. Включените беседи са вдъхновени, от една страна, от образите на иконописци, изградени в „Жетварят“ на Йордан Йовков, „Железният светилник“ на Димитър Талев, „Празник в Бояна“ на Стоян Загорчинов и „Боянският майстор“ на Фани Попова-Мутафова (автор на публикувания в изданието текст е Симона Таушанова), а от друга – от творци, които съчетават писателския и художническия талант, като Чудомир, Иван Милев, Гео Милев, Сирак Скитник, Жорж Папазов и др. Този втори ракурс е представен от Жулиет Димитров и

Сариака Рандриамиарана, които посвещават своите наблюдения на двама художници от Казанлък – Иван Милев и Чудомир. Третият текст, представен от френския екип, е посветен на Гео Милев (автор и на двете езикови версии – френската и българската, е Мари Капен), а четвъртият – на Сирак Скитник, в който авторката Жули Скиаво се спира не само на осъществяването от него творческо съвместяване на слово и живопис, но и на важни за този период събития, тенденции и личности, сред които и Николай Райнов. Интересен ракурс към темата представлява включването на брата писател и сестрата художничка – Константин и Донка Константинови. Забележителният художник и писател Жорж Папазов е представен от Сара Жако.

Пловдив е конципиран като самостоятелен маршрут от италианския екип на Университета „Ка' Фоскари“ под ръководството на проф. д-р Илияна Кръпова и д-р Ася Асенова – **„По стъпките на културната столица: документална разходка в мултиетническия, мултиезиков и мултикултурен Пловдив“**. Както е отбелязано, „маршрутът предвижда пет последователни дни, всеки със своя тема: 1) За буквите между Пловдив, Матера и Венеция – от Яков Крайков до Иван Вазов; 2) Историческа, културна и архитектурна стратификация на Пловдив – Пиетро Монтани, Йосиф Шнитер, Люсиен Шевалас; 3) Мултикултурният и мултиетническият Пловдив; 4) Пловдивската бохема; 5) Литературни кръстопъти: Мара Белчева и Пенчо Славейков“. Автори и на петте включени в изданието текста са Николета Кадетто и Лука Молилари. Първата подтема те разработват в широка историческа амплитуда, откривайки в различни културни събития, личности и места от миналото и настоящето пресечните точки между Пловдив, Матера и Венеция. Именно в тази перспектива се оказват изненадващо свързани в една обща траектория Яков Крайков и Иван Вазов. Не само този текст, но и редица други прочити на българската литературна и културна история, представящи вънпоставени спрямо националния ни контекст изследователски позиции, свидетелстват за предимствата на чуждестранната българистика да открива нови проблемни полета, в които да вписва българската литература в безграничния и динамичен хоризонт на европейската културна история. Историческата и културната многопластовост на Пловдив, но вече с оглед на архитектурната история на града, е във фокуса и на следващия текст на Николета Кадетто и Лука Молилари, посветен на архитектите Пиетро Монтани, Йосиф Шнитер и Люсиен Шевалас и на тяхната роля в изграждане на съвременния облик на града. Третият маршрут, който авторите разработват, представлява пътуване по следите на историческото време, съхранени на територията на Пловдив от най-ранна древност до Освобождението. Разказът за художниците на Пловдив и този за Пенчо Славейков и Мара Белчева допълват образа на града като център на непреходни художествени стойности и се явява отправна точка за топографски преход към София.

Така по естествен и логически път следващият маршрут в литературния атлас включва София, като неговата траектория минава през Батак и Пиринска Македония. Този раздел е разработен от екип на Варшавския университет, ръководен от д-р Силвия Шедлецка. Участниците в него са Елиза Маркевич, Лукаш Вацлавек и Патриция Мачканова, чиято задача според концептуалните предписания, въвеждащи към темата „**Духовност и памет**“, е да изградят литературната карта на столицата посредством произведения на изтъкнати писатели и поети, като например „Отклонение“ на Блага Димитрова, „Балада за Георг Хених“ на Виктор Пасков и редица други. Топосите Батак и Пиринска Македония, от своя страна, са натоварени преди всичко с травмите на историческото минало и именно разказите за тях са включени в разглежданото книжно издание: автор на първия е Лукаш Вацлавек, а на втория – Елиза Маркевич, която разнообразява дискурса с факти за книжовната дейност на македонските българи, включително на Паисий Хилендарски. Към образа на Пиринския край авторката добавя и атрактивната тема за пророчицата Ванга като повод да очертае съвременни феномени на християнската святост, а също да заговори и за традиционни яврвания, съхранени във фолклорната култура

Екипът на Варшавския университет е автор и на маршрута „**Литературни и визуални измерения на локалното. Кюстендил – Пловдив – Старо Железаре**“, ръководен от д-р Анджелика Кошиерадзка с участието на Зофия Кренц, Катажина Шибисти и Зузанна Киервияк. В резюмираната концепция за обединяваща тематична рамка на това пътуване е посочено „съпоставянето на литературни и визуални образи на локалното“ (с. 270). За целта са представени живописни платна на Иван Мърквичка и Цанко Лавренов, изобразяващи площи, пазари, улици на Пловдив, и литературният пейзаж на града в прозата на Анжел Вагенщайн и на Лиляна Михайлова. Със същата изследователска нагласа е подходено и към Кюстендил чрез изкуството на Владимир Димитров-Майстора и поезията на Мария Грубешлиева и Екатерина Йосифова. Авторката на текста – Зофия Кренц, очертава творческия профил на Майстора в контекста на естетическите полемики за бъдещето на родното изкуство, добавяйки интимизираните фрагменти от градския пейзаж в стиховете на двете поетеси. Село Старо Железаре се вписва в този тематичен маршрут заради проекта на Катарина и Венцислав Пирянкови да влеят нов живот в запустяващото село, като го превърнат в сцена на street art. Върху този съвременен феномен на визуалното изкуство, който се конфронтира с деструктивните процеси на съвременния свят, разсъждава Катажина Шибисти, включвайки като литературен свидетел на завладялата българското общество тъга прозата на Георги Господинов.

Маршрутът, представен от Санктпетербургския държавен университет, „**И спомен, и копнеж едновременно...**“: **литературни преобразования на**

българския фолклор“, е тематично ориентиран към едно от най-представителните и световно признати лица на българската култура – фолклора. Екип под ръководството на проф. д.ф.н. Елена Иванова и с участието на Александра Ерьомченко и София Бочарова си поставят за цел да представят не само неговите традиционни форми, но и литературния му отзвук в творчеството на Йордан Йовков, Елин Пелин, Кирил Христов, Николай Райнов и др. В концепцията на маршрута е казано: „Подбраните за маршрута топоси (Варна, Бургас, Сливен, Жеравна, Казанлък) са свързани с разкриването на литературно и културно значими теми, а наред с това проследяват и пътуването из България на българския писател Антон Страшимиров като млад“ (с. 299). Първите два текста са посветени на авторските приказки на Николай Райнов и на Елин Пелин: Александра Ерьомченко разглежда мотива на водата, а София Бочарова – образа на птицата в приказното творчество на двамата писатели. София Бочарова е авторка и на текста „Розата като символ на България“, в който, след като представя символиката на розата, разглежда нейното участие в художествения свят на някои български писатели, като например образната функция на Долината на розите при Страшимиров.

Вторият екип на Санктпетербургския държавен университет под ръководството на ст.пр. к.ф.н. Анастасия Мосинец и с участието на Светлана Апарина и Дария Кобзева разработва маршрута **„И наште два живота дружно дишат“**. **Човек и природа в българската литература и живопис**“, минаващ през с. Гара Бов, Стара Загора, Казанлък, Хисаря, Велико Търново. Идеята е да се представи красотата на българската природа като вдъхновителка на редица български писатели: местата край Искър и Хисаря, описани от Вазов, Долината на розите, родила Чудомир, Велико Търново и околностите му в романите на Емилиян Станев и в поезията на Петър Алипиев.

Литературният маршрут на Люблянския университет е закачливо озаглавен **„До Любляна и назад. Словенско-български литературен маршрут“**. Научен ръководител на екипа, в който участват Мая Ковач и Андраж Стевановски, е проф. д-р Людмил Димитров, а избраните спирки на това пътуване са Пловдив, София, Копривщица, Мелник, Сливен. От зададената концептуална рамка става ясно, че разказът е съобразен с езиковата аудитория, за която е предназначен, поради което е структуриран съобразно трите етапа на българо-словенските културни отношения. Първият етап представя Антон Ащкерц като автор на цикъла „Рапсодии“, посветен на Априлското въстание и вдъхновен от Вазовата „Епопея“ – тема, разработена от Андраж Стевановски. Отделено е внимание на ролята на Антон Безеншек за основополагането на българо-словенските литературни отношения. Местата, чрез които се осъществява този маршрут, освен с Безеншек са свързани още с Вазов и Ащкерц, а това са София, Пловдив и Копривщица – родното място на редица литера-

турни герои и на Вазов, и на Ашкерц. Представено на български език в превод на Людмил Димитров е и стихотворение на Ашкерц, посветено на смъртта на Ботев. Антон Безеншек е в центъра на текста на Мая Ковач, която подчертава не само неговото значение на създател на българската стенография, но и на преводач на „Под игото“. Ключова фигура в българо-словенските отношения след това става Елисавета Багряна, на която е посветен следващият текст на Андраж Стевановски, интригуващо озаглавен „La Belle Dame на южнославянската Belle époque“, като за локуси на маршрута са избрани Сливен и София. Вторият текст на Мая Ковач извежда под прожектора поета Румен Леонидов по повод на неговата изключително успешна словенска рецепция и включва в маршрута наред със София и Мелник – града, в който ежегодно се провежда фестивал на поезията.

„Утопични Българияи: литературни проекти и политика“ е маршрутът, предложен от Софийския университет, в който основните топографски точки са София, Стара Загора и Ямбол. Под ръководството на гл. ас. д-р Сирма Данова е проведена екипната работа на Ива Анастасова, Мария Георгиева, Ванина Маноилова и Александра Устамитева, чиито усилия са насочени към концептуално обвързване на места, „белязани от силно напрежение между литература и политика“ (с. 404). Както темата, така и избраните локуси насочват вниманието най-вече към Пенчо Славейков, Светослав Миларов, Кирил Кръстев, Гео Милев и Георги Шейтанов. В изданието е представен текстът на Мария Георгиева, в който акцентът е поставен върху Стоян Михайловски и неговата безпощадна критика на държавното управление. Ива Анастасова предлага два разказа за българския авангардизъм, видян преди всичко през призмата на анархизма: първият е за Кирил Кръстев и ямболската група около сп. „Кресчендо“, а вторият – за Гео Милев и Георги Шейтанов.

Финалният маршрут, включен в изданието – „Българската литература в търсене на човека на модерното време“, е на Пловдивския университет и е осъществен под ръководството на доц. д-р Елена Гетова и проф. д.ф.н. Любка Липчева-Пранджева с участието на Пламен Хаджиев, Магдалена Гогалчева, Полина Петкова, Милена Минчева и Илия Димитров. Тематично е фокусиран върху „литературните модели за модерна личност“ (с. 438). Той избира за основни локуси София, Карлово, Пловдив и Димитровград. Текстът на Пламен Хаджиев разглежда образа на Боянския зограф в романите на Фани Попова-Мутаfoва и на Ст. Загорчинов като персонализирана проява на творческа съпротива срещу стереотипите в изкуството – като „пътуване от Средновековието към модерността“ (с. 450). Пламен Хаджиев участва в изданието като автор и на още един разказ – този път за Райно Попович и Иван Богоров, посредством които е преосмислена модерността на Българското възрождение. В музея „Пеньо Пенев“ в Димитровград е предвидена беседата на Милена Минчева „Бялата пролет на една утопия“, разкриваща сблъсъка на

непреднамерената и дълбоко преживяна поезия с извратените представи на комунистическия режим за „поезия в служба на народа“.

Изданието не включва всички разработени беседи, които всъщност са достъпни на електронния портал, но това е така, защото публикуваните в него текстове нямат претенцията да изчерпват определен тематичен регистър, а по-скоро да зададат посока към нови места, в които да се пресичат различни творчески пътища – било то биографични или фикционални. Литературният атлас *Живописна България* е безспорно свидетелство не само за успешно финализиран издателски проект, но и за наличието на богат потенциал за развитие на чуждестранната българистика. Този тип международно сътрудничество несъмнено трябва да се поддържа системно и да се развива, разчитайки както на участващите в настоящото издание, така и на други университетски центрове, доказали значимостта на българските лекторати в чужбина и като образователна, и като изследователска институция.

LITERARY ATLAS. PICTURESQUE BULGARIA. MULTILINGUAL ROUTES

Abstract. The text presents the literary atlas “Picturesque Bulgaria. Multilingual Routes”, which is a result of an interdisciplinary project including ten European universities.

Keywords: bulgarian literature; literary geography; multilingual routes; cultural memory

✉ **Prof. Zhorzheta Cholakova**
Plovdiv University „Paisii Hilendarski”
24, Tzar Assen St.
4000 Plovdiv, Bulgaria
E-mail: tcholakova@uni-plovdiv.bg